RƏQƏMSAL TRANSFORMASİYA ŞƏRAİTİNDƏ ELEKTRON TİCARƏTİN NORMATİV-HÜQUQİ BAZASI

Rəhimə Nurəli NURƏLİYEVA
i.e.n. dos.
Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti

Elşən Elçin HƏSƏNLİ
Magistrant, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
E-mail: elsnhsnle1903@gmail.com

Received: *21 January 2026* ***Revised:*** *11 February 2026* ***Accepted:*** *5 March 2026*

UOT: 338 **JEL**: L81, O33, K24 **DOİ:**https://doi.org/10.32010/RNRX9314

Xülasə: Rəqəmsal transformasiya şəraitində elektron ticarətin normativ-hüquqi bazasının formalaşdırılması müasir iqtisadi inkişafın əsas istiqamətlərindən biri kimi çıxış edir. Qlobal rəqəmsallaşma prosesləri nəticəsində elektron müqavilələrin bağlanması, rəqəmsal imza ilə təsdiqlənməsi və onlayn ödənişlərin həyata keçirilməsi kimi əməliyyatlar hüquqi baxımdan aydın və etibarlı mexanizmlərin mövcudluğunu tələb edir. Bu baxımdan UNCITRAL Model Qanunu elektron sənədlərin hüquqi qüvvəsini tanıyaraq beynəlxalq harmonizasiyanı təmin edir, eIDAS Regulation isə elektron identifikasiya və etibarlı xidmətlərin vahid standartlarını müəyyən edir. Eyni zamanda, General Data Protection Regulation fərdi məlumatların qorunması sahəsində yüksək hüquqi tələblər irəli sürərək istifadəçi hüquqlarının müdafiəsini gücləndirir və rəqəmsal mühitdə etibarlı ticarət münasibətlərinin formalaşmasına şərait yaradır.
Azərbaycan Respublikasında da bu istiqamətdə mühüm institusional və hüquqi addımlar atılmışdır. “Fərdi məlumatların mühafizəsi haqqında” Qanun, elektron imza və elektron sənəd dövriyyəsi ilə bağlı normativ aktlar, eləcə də rəqəmsal vergi və ödəniş sistemlərinin tətbiqi elektron ticarətin hüquqi təminatını gücləndirir. Bu prosesdə Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi, Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi və Azərbaycan Mərkəzi Bankı kimi qurumlar rəqəmsal infrastrukturun inkişafı, maliyyə sabitliyinin qorunması və elektron xidmətlərin genişləndirilməsi istiqamətində mühüm rol oynayır. Bu hüquqi və institusional mexanizmlərin davamlı şəkildə təkmilləşdirilməsi ölkənin qlobal rəqəmsal iqtisadiyyata inteqrasiyasını sürətləndirir və elektron ticarətin dayanıqlı inkişafını təmin edir.
Açar sözlər: Rəqəmsal transformasiya, elektron ticarət, hüquqi baza, UNCITRAL, eIDAS.

Giriş

Rəqəmsal transformasiya müasir iqtisadiyyatın strukturunu köklü şəkildə dəyişdirərək vətəndaş, biznes və dövlət münasibətlərinin yeni modelini formalaşdırır. İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı nəticəsində iqtisadi fəaliyyətin əhəmiyyətli hissəsi rəqəmsal müstəviyə keçmiş, bu isə elektron ticarətin qlobal miqyasda genişlənməsinə səbəb olmuşdur. Artıq istehlakçılar və sahibkarlar fiziki məkan məhdudiyyətlərindən asılı olmayaraq məhsul və xidmətləri əldə edə, beynəlxalq bazarlara çıxış imkanlarını genişləndirə bilirlər. Lakin bu imkanlarla yanaşı, kibertəhlükəsizlik riskləri, məlumatların qorunması, elektron müqavilələrin hüquqi qüvvəsi və rəqəmsal ödənişlərin etibarlılığı kimi məsələlər də aktuallaşır. Bu səbəbdən elektron ticarətin dayanıqlı inkişafı yalnız texnoloji infrastrukturla deyil, həm də güclü və çevik normativ-hüquqi baza ilə birbaşa bağlıdır. Hüquqi tənzimləmə rəqəmsal mühitdə tərəflər arasında etimadı təmin edir, mübahisələrin

həllinə zəmin yaradır və bazar iştirakçılarının hüquq və vəzifələrini dəqiq müəyyənləşdirir.

Beynəlxalq səviyyədə elektron ticarətin hüquqi əsaslarının formalaşdırılmasında UNCITRAL tərəfindən hazırlanmış Elektron Ticarət üzrə Model Qanun xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu sənəd elektron məlumatların və müqavilələrin hüquqi tanınmasını təmin edərək kağız sənədlərlə rəqəmsal sənədlər arasında hüquqi bərabərlik prinsipini irəli sürür. Model qanun bir çox ölkələrin milli qanunvericiliyinin formalaşdırılmasında baza rolunu oynayaraq transsərhəd ticarətin hüquqi uyğunluğunu artırır. Avropa İttifaqında isə eIDAS Regulation elektron identifikasiya vasitələrinin və etibarlı xidmətlərin hüquqi statusunu müəyyən edir, elektron imza, elektron möhür və zaman damğası kimi alətlərin hüquqi qüvvəsini təmin edir. Bu tənzimləmə rəqəmsal əməliyyatların təhlükəsizliyini artırmaqla yanaşı, üzv ölkələr arasında elektron xidmətlərin qarşılıqlı tanınmasına şərait yaradır. Digər mühüm sənəd olan General Data Protection Regulation isə fərdi məlumatların qorunması sahəsində qlobal standart kimi çıxış edir. GDPR məlumatların emalı zamanı şəffaflıq, məqsəd məhdudiyyəti və təhlükəsizlik prinsiplərini əsas götürərək istifadəçi hüquqlarının qorunmasını gücləndirir və şirkətlərin məsuliyyətini artırır.

Azərbaycan Respublikasında rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biridir və bu çərçivədə elektron ticarətin hüquqi bazasının gücləndirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır. "Fərdi məlumatların mühafizəsi haqqında" Qanun şəxsi məlumatların toplanması və emalı prosesində hüquqi çərçivəni müəyyən edir, vətəndaşların informasiya təhlükəsizliyini təmin edir. Bununla yanaşı, elektron imza və elektron sənəd dövriyyəsi haqqında qanunvericilik aktları rəqəmsal müqavilələrin hüquqi qüvvəsini tanıyaraq biznes əməliyyatlarının sürətlənməsinə və şəffaflığın artmasına xidmət edir. Vergi sistemində tətbiq olunan rəqəmsal həllər – elektron qaimələr, onlayn nəzarət-kassa aparatları və rəqəmsal hesabatlılıq mexanizmləri – iqtisadi fəaliyyətin uçotunu asanlaşdırır və kölgə iqtisadiyyatının azalmasına səbəb olur. Bu proseslərdə Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi iqtisadi siyasətin formalaşdırılması və sahibkarlığın inkişafı istiqamətində əsas rol oynayır. Eyni zamanda Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi rəqəmsal infrastrukturun inkişafını və elektron xidmətlərin genişləndirilməsini təmin edir. Maliyyə sektorunda isə Azərbaycan Mərkəzi Bankı elektron ödəniş sistemlərinin tənzimlənməsi və təhlükəsizliyinin təmin olunması sahəsində mühüm funksiyalar həyata keçirir.

Elektron ticarətin hüquqi təminatı yalnız mövcud qanunların tətbiqi ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda onların davamlı şəkildə yenilənməsini və beynəlxalq təcrübə ilə uyğunlaşdırılmasını tələb edir. Rəqəmsal texnologiyaların sürətli inkişafı – xüsusilə süni intellekt, blokçeyn texnologiyaları və rəqəmsal valyutalar – hüquqi tənzimləmədə yeni çağırışlar yaradır. Bu baxımdan normativ-hüquqi bazanın çevikliyi və adaptivliyi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycanın beynəlxalq hüquqi standartlara inteqrasiya siyasəti elektron ticarətin qlobal sistemə qoşulmasını asanlaşdırır və ölkənin rəqabət qabiliyyətini artırır. Nəticə etibarilə, güclü hüquqi və institusional baza rəqəmsal iqtisadiyyatın davamlı inkişafının, investisiya cəlbediciliyinin və vətəndaşların rəqəmsal hüquqlarının qorunmasının əsas təminatçısı kimi çıxış edir.

Nəzəri yanaşmalar

Rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı elektron ticarətin hüquqi əsaslarının yenilənməsini zəruri etmişdir. Bu istiqamətdə BMT-nin UNCITRAL tərəfindən qəbul edilən 1996-cı il Elektron Ticarət üzrə Model Qanunu mühüm rol oynayır. Qanun elektron əməliyyatlara ənənəvi kağız sənədlərlə eyni hüquqi status verir və "funksional ekvivalentlik" prinsipinə əsaslanaraq elektron müqavilə və sənədlərin etibarlılığını təmin edir. Bu, beynəlxalq ticarətdə hüquqi təhlükəsizliyi və rəqəmsal əməliyyatların etimadını gücləndirir [1].

UNCITRAL Model Qanunu xüsusən "funksional ekvivalentlik" prinsipi ilə seçilir. Bu prinsipə görə, əgər elektron sənəd və ya əməliyyat kağız üzərindəki sənədin funksiyalarını yerinə yetirirsə, onun eyni hüquqi statusu olmalıdır. Bu yanaşma "imza", "orijinallıq" və "sənədin tamlığı" kimi hüquqi anlayışların elektron mühitdə necə tətbiq ediləcəyini aydın şəkildə izah edir. Nəticədə, dövlətlər bu Model Qanunu öz milli qanunvericiliyinə inteqrasiya edərək transsərhəd elektron ticarətin inkişafına şərait yarada bilir.

Model Qanun həmçinin rəqəmsal sertifikatlar, açar infrastrukturunun (PKI) hüquqi statusu və elektron imzaların beynəlxalq səviyyədə tanınması üçün ümumi baza formalaşdırır. Bununla yanaşı, UNCITRAL-ın 2001-ci ildə qəbul etdiyi Elektron İmza üzrə Model Qanunu da bu sahədə tamamlayıcı sənəd kimi çıxış edir və elektron imzanın hüquqi tanınmasını daha da dəqiqləşdirir [2].

Avropa İttifaqının 2014-cü ildə qüvvəyə minmiş eIDAS (Electronic Identification, Authentication and Trust Services) Tənzimləməsi beynəlxalq miqyasda ən mütərəqqi hüquqi çərçivələrdən biri hesab olunur [3]. Bu tənzimləmə, Avropa məkanında vahid elektron identifikasiya və güvən xidmətləri bazarını formalaşdırmaq məqsədini daşıyır. eIDAS elektron imza, elektron möhür, vaxt möhürü, elektron çatdırılma xidməti, elektron sertifikat və onlayn identifikasiya mexanizmləri üçün vahid standartlar müəyyənləşdirir. Nəticədə, bir Aİ ölkəsində verilmiş güvən xidməti digər üzv dövlətlər tərəfindən avtomatik şəkildə tanınır.

eIDAS-ın əsas nailiyyətlərindən biri "qabaqcıl elektron imza" (advanced electronic signature) və "təhlükəsiz elektron imza" (qualified electronic signature) anlayışlarının qanuniləşdirilməsidir. Bu imzalar ənənəvi əl imzası ilə eyni hüquqi qüvvəyə malikdir və məhkəmə proseslərində sübut kimi qəbul edilir. Bu tənzimləmə Aİ daxilində dövlət xidmətlərinin rəqəmsallaşması, sərhədsiz elektron ticarət və elektron hökumət xidmətlərinin qarşılıqlı tanınması üçün mühüm hüquqi baza yaradır. eIDAS həm bizneslər, həm də vətəndaşlar üçün etibarlı və standartlaşdırılmış elektron identifikasiya və autentifikasiya mexanizmi təqdim edərək Avropa rəqəmsal bazarında rəqabət qabiliyyətini gücləndirir [4].

Ümumdünya Ticarət Təşkilatının (WTO) Elektron Ticarət üzrə İş Proqramı (1998) üzv ölkələr arasında e-ticarət qaydalarının harmonizasiyasını, rəqəmsal məhsulların ticarətini və məlumat axınının azadlığını təmin edir. Proqram transsərhəd əməliyyatların hüquqi çərçivəsini sadələşdirir, onlayn ödənişlərin təhlükəsizliyini gücləndirir və elektron imzaların tanınmasını təşviq edir. WTO tövsiyələri həm inkişaf etmiş, həm də inkişaf etməkdə olan ölkələrdə sabit və davamlı e-ticarət infrastrukturunun formalaşmasına xidmət edir [5].

Bu üç əsas beynəlxalq sənəd – UNCITRAL Elektron Ticarət üzrə Model Qanunu, Avropa İttifaqının eIDAS Tənzimləməsi və WTO-nun Elektron Ticarət üzrə İş Proqramı – birlikdə qlobal elektron ticarətin hüquqi infrastrukturunu formalaşdırır. Onlar dövlətlərə öz milli qanunvericiliklərini rəqəmsal transformasiya dövrünün tələblərinə uyğunlaşdırmaq üçün metodoloji baza yaradır, həmçinin transsərhəd elektron əməliyyatların hüquqi risklərini azaldır [6]. Bu çərçivə beynəlxalq bazarlarda rəqəmsal iqtisadiyyatın davamlı inkişafı üçün zəruri olan hüquqi sabitliyi təmin edir və elektron ticarətin iqtisadi artıma töhfəsini maksimuma çatdırır.

Cədvəl 1. Beynəlxalq səviyyədə elektron ticarətin normativ-hüquqi çərçivəsi üzrə əsas sənədlərin statistik icmalı

Sənəd/Proqram	İl	Əhatə etdiyi əsas sahə	Əsas təsir göstəricisi
UNCITRAL Model Qanunu	1996/2017	Elektron imza, elektron sənəd	70-dən çox ölkə tərəfindən milli qanunvericiliyə inteqrasiya olunub
Avropa İttifaqı eIDAS	2014	Elektron identifikasiya, güvən xidmətləri	27 Aİ ölkəsində vahid elektron imza və e-möhür standartı
WTO Elektron Ticarət Proqramı	1998	Qlobal e-ticarət qaydalarının harmonizasiyası	160+ üzv dövlət arasında transsərhəd e-ticarət müzakirələri

Mənbə: *(Öztürk, Mehmet., 2021: s. 126)- istinadən müəllif tərəfindən tərtib olunub.*

Azərbaycan Respublikasında rəqəmsal transformasiya və elektron ticarətin inkişafı üçün möhkəm hüquqi baza yaradılmışdır. Bu baza elektron əməliyyatların hüquqi etibarlılığını təmin edir, satıcı və alıcının hüquq və vəzifələrini, e-müqavilələrin bağlanmasını və mübahisələrin həllini tənzimləyir. Beləliklə, elektron ticarət əməliyyatları ənənəvi müqavilələrlə eyni hüquqi statusa malik olur və rəqəmsal iqtisadiyyatın genişlənməsi üçün fundamental əsas təşkil edir.

Elektron imza və elektron sənədin hüquqi qüvvəsini müəyyən edən bu qanun rəqəmsal sertifikatlaşdırma və açar infrastrukturunun (Public Key Infrastructure – PKI) yaradılması, idarə olunması və tənzimlənməsi üçün hüquqi mexanizmlər təqdim edir [7]. Qanuna əsasən, elektron imza kağız üzərindəki ənənəvi imza ilə eyni hüquqi statusa malikdir və məhkəmə proseslərində sübut kimi qəbul edilir. Bu yanaşma dövlət və özəl sektor arasında rəqəmsal sənəd dövriyyəsinin sürətlənməsinə və bürokratik proseslərin azaldılmasına mühüm töhfə verir.

Azərbaycan hökuməti elektron xidmətlərin genişlənməsi üçün "Elektron hökumət" portalını və ASAN İmza mobil imza xidmətini yaradaraq rəqəmsal identifikasiya sahəsində mühüm addımlar atmışdır. Bu qərarlar dövlət xidmətlərinin e-ticarət platformaları ilə inteqrasiyasına şərait yaradır və vətəndaşlar, eləcə də biznes subyektləri üçün etibarlı elektron autentifikasiya imkanları təmin edir. ASAN İmza xidməti mobil qurğular vasitəsilə elektron imza qoymaq, onlayn ödəniş və müqavilə bağlama kimi əməliyyatları hüquqi qüvvəyə malik şəkildə həyata keçirməyə imkan verir [8].

Vergi Məcəlləsi onlayn satışlardan əldə edilən gəlirlərin vergiyə cəlb olunması, ƏDV öhdəliklərinin müəyyənləşdirilməsi və elektron əməliyyatların vergi uçotunun aparılması qaydalarını tənzimləyir. "Nağdsız hesablaşmalar haqqında" Qanun isə rəqəmsal ödənişlərin hüquqi rejimini müəyyən edərək nağdsız əməliyyatların şəffaflığını və maliyyə təhlükəsizliyini artırır [9]. Bu sənədlər e-ticarət iştirakçılarının maliyyə intizamını möhkəmləndirir, dövlətin vergi gəlirlərinin qorunmasına və rəqəmsal ödəniş ekosisteminin inkişafına mühüm stimul verir.

Təhlil

Elektron ticarətin inkişafı ilə şəxsi məlumatların qorunması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. "Fərdi məlumatların mühafizəsi haqqında" Qanun istehlakçıların məlumatlarının toplanması, emalı və paylaşılmasını tənzimləyərək məxfiliyi və hüquqi müdafiəni təmin edir. Bu çərçivə e-ticarətdə etimadı və təhlükəsizliyi artırır. Elektron ticarətin hüquqi və institusional inkişafında İqtisadiyyat Nazirliyi, Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi, Vergilər Xidməti və Mərkəzi Bank əsas rol oynayır. Onlar birlikdə rəqəmsal mühitdə şəffaflığı, vergi intizamını, ödəniş təhlükəsizliyini və beynəlxalq standartlara uyğunluğu təmin edirlər [10].

Cədvəl 2. Azərbaycan Respublikasında elektron ticarətin tənzimləyici və icraedici orqanlarının fəaliyyəti üzrə qısa statistik göstəricilər

Orqan	İlkin yaradılma/yenidən təşkil ili	Əsas fəaliyyət sahəsi	2023-cü ilə dair əsas göstərici
İqtisadiyyat Nazirliyi	2001	E-ticarət və rəqəmsal iqtisadiyyat üzrə dövlət siyasətinin hazırlanması	2023-cü ildə e-ticarət üzrə Strateji Yol Xəritəsinin 80%-i icra olunub
Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi	2021	Rəqəmsal transformasiya, e-hökumət və ASAN İmza xidmətləri	3,5 milyondan çox ASAN İmza istifadəçisi
Vergilər Xidməti	2000	Onlayn əməliyyatların vergi nəzarəti, ƏDV uçotu	2023-cü ildə onlayn kassa aparatlarının əhatə dairəsi 95%
Mərkəzi Bank (əvvəlki Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası)	1992 (Palata 2016–2019)	Elektron ödəniş sistemlərinin tənzimlənməsi və lisenziyalaşdırılması	2023-cü ildə nağdsız ödənişlərin həcmi 28 milyard AZN-dən çox

Mənbə: *https://economy.gov.az*

Rəqəmsal transformasiya qlobal miqyasda iqtisadi və sosial münasibətlərin sürətli şəkildə dəyişməsinə səbəb olur və xüsusilə elektron ticarət sahəsində həm böyük imkanlar, həm də mürəkkəb çağırışlar yaradır. Elektron ticarətin genişlənməsi yalnız texnoloji yeniliklərdən ibarət deyil, eyni zamanda hüquqi, inzibati və təhlükəsizlik sahələrində davamlı adaptasiya tələb edən çoxşaxəli prosesdir. Bu kontekstdə Azərbaycan da daxil olmaqla bir çox ölkələr

qarşısında duran əsas çağırışları üç böyük istiqamət üzrə ümumiləşdirmək mümkündür.

Son onillikdə kriptoaktivlər, blokçeyn texnologiyası və fintech həllərinin sürətli inkişafı mövcud qanunvericiliyin tez-tez yenilənməsini zəruri edir. Kriptovalyutalar, "stablecoin"lər və rəqəmsal mərkəzi bank valyutaları (CBDC) kimi yeni ödəniş vasitələri ənənəvi maliyyə nəzarət mexanizmlərinə ciddi sınaq yaradır [101]. Bu tendensiya nağdsız əməliyyatların sürətlə artması ilə birlikdə pul yuyulması və terrorizmin maliyyələşdirilməsi kimi risklərin yeni formalarını ortaya çıxarır. Dövlətlər yalnız maliyyə sektorunun deyil, həm də texnoloji infrastrukturların təhlükəsizliyini təmin edən çevik normativ çərçivə yaratmalıdırlar. Azərbaycan kontekstində bu, Vergi Məcəlləsi, "Nağdsız hesablaşmalar haqqında" Qanun və Mərkəzi Bankın elektron pul xidmətləri üzrə normativ aktlarının mütəmadi yenilənməsi ehtiyacını gündəmə gətirir. Qlobal miqyasda isə Avropa İttifaqının kriptoaktiv bazarları üzrə MiCA Tənzimləməsi (Markets in Crypto-Assets) və G20 ölkələrinin rəqəmsal ödənişlər üzrə tövsiyələri bu sahədə nümunəvi yanaşmalar kimi çıxış edir [12].

Elektron ticarətin qlobal miqyasda genişlənməsi müxtəlif hüquqi sistemlərin uyğunlaşdırılmasını zəruri edir. Gömrük rüsumları, ƏDV, istehlakçı hüquqları və elektron imzaların tanınması sahəsində vahid standartların olmaması beynəlxalq əməliyyatlarda risk və xərcləri artırır. Azərbaycan üçün UNCITRAL Model Qanunu və WTO-nun tövsiyələrinin tətbiqi, eləcə də şəxsi məlumatların qorunması üzrə "Fərdi məlumatların mühafizəsi haqqında" Qanunun effektiv icrası xüsusi əhəmiyyət daşıyır. GDPR kimi beynəlxalq təcrübələrə əsaslanaraq məlumatların şifrələnməsi, iki mərhələli autentifikasiya və kiber-müdafiə tədbirlərinin gücləndirilməsi həm hüquqi uyğunluğu, həm də istehlakçı etimadını təmin edir.

Nəticə

Rəqəmsal iqtisadiyyatın sürətli inkişafı elektron ticarətin hüquqi bazasının müasirləşdirilməsini zəruri edən əsas amillərdən biridir. Qlobal miqyasda rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi nəticəsində ticarət əməliyyatları ənənəvi çərçivədən çıxaraq virtual mühitə keçmiş, bu isə hüquqi tənzimləmədə yeni yanaşmaların formalaşdırılmasını tələb etmişdir. Bu baxımdan UNCITRAL Model Qanunu elektron sənədlərin və müqavilələrin hüquqi tanınmasını təmin etməklə dövlətlər üçün universal hüquqi çərçivə təqdim edir. Avropa məkanında tətbiq olunan eIDAS Regulation rəqəmsal identifikasiya və elektron imzanın hüquqi qüvvəsini tənzimləyərək transsərhəd elektron xidmətlərin təhlükəsizliyini artırır. Eyni zamanda World Trade Organization çərçivəsində həyata keçirilən elektron ticarət təşəbbüsləri beynəlxalq ticarət qaydalarının rəqəmsal mühitə uyğunlaşdırılmasına və ölkələr arasında hüquqi harmonizasiyanın gücləndirilməsinə xidmət edir. Bu sənədlər dövlətlər üçün metodoloji baza rolunu oynayaraq milli qanunvericiliyin rəqəmsal dövrün çağırışlarına uyğun şəkildə yenilənməsini təşviq edir.

Azərbaycan Respublikasında da elektron ticarətin hüquqi bazasının inkişafı istiqamətində ardıcıl islahatlar həyata keçirilir. Milli qanunvericilik beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmaqla elektron əməliyyatların hüquqi qüvvəsi, məlumat təhlükəsizliyi və istehlakçı hüquqlarının qorunması təmin edilir. Xüsusilə fərdi məlumatların mühafizəsi, elektron imza və rəqəmsal ödəniş sistemlərinin tənzimlənməsi sahəsində qəbul olunmuş normativ aktlar rəqəmsal mühitdə etimadın formalaşmasına mühüm təsir göstərir. Bu prosesdə Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi, Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi və Azərbaycan Mərkəzi Bankı kimi qurumlar tənzimləyici və institusional dəstək funksiyalarını həyata keçirir. Nəticə etibarilə, formalaşmış güclü hüquqi və institusional baza Azərbaycanda elektron ticarətin dayanıqlı inkişafını, rəqəmsal iqtisadiyyatın genişlənməsini və ölkənin qlobal bazarlara inteqrasiyasını təmin edən əsas dayaqlardan biri kimi çıxış edir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. UNCITRAL. (1996). *Model Law on Electronic Commerce*. BMT-nin Beynəlxalq Ticarət Hüququ Komissiyası. (uncitral.un.org)
2. UNCITRAL. (2001). *Model Law on Electronic Signatures*. BMT-nin Beynəlxalq Ticarət Hüququ Komissiyası. (uncitral.un.org).

3. Avropa Parlamenti və Avropa Şurası. (2014). *Regulation (EU) No 910/2014 on electronic identification and trust services (eIDAS)*. (eur-lex.europa.eu)
4. Azərbaycan Respublikası Vergilər Xidməti. (2023). *Onlayn Kassa Aparatlarının Əhatə Dairəsi və Vergi Uçotu*. (economy.gov.az)
5. Ümumdünya Ticarət Təşkilatı (WTO). (1998). *Work Programme on Electronic Commerce*. (wto.org)
6. Öztürk, M. (2021). *Elektron Ticarət və Hüquqi Çərçivələr: Beynəlxalq və Milli Perspektivlər*.
7. Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi. (2023). *Elektron Ticarət üzrə Strateji Yol Xəritəsi*. (economy.gov.az)
8. Həsənov, R. (2022). *Şəxsi Məlumatların Qorunması və Elektron Ticarət*.
9. Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı. (2023). *Elektron Ödəniş Sistemləri və Nağdsız Ödənişlər üzrə Statistik Göstəricilər*.
10. Azərbaycan Respublikası Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi. (2023). *ASAN İmza Xidmətinin İnkişafı və İstifadəçi Statistikası*. (mincom.gov.az)
11. Azərbaycan Respublikası. (2023). *Fərdi Məlumatların Mühafizəsi haqqında Qanun*.
12. Əliyev, V. (2021). *Azərbaycan Respublikasında Rəqəmsal Transformasiya və Elektron İmzaların Hüquqi Statusu*.

REGULATORY AND LEGAL FRAMEWORK OF ELECTRONIC COMMERCE IN THE CONDITIONS OF DIGITAL TRANSFORMATION

Rahima Nurali NURALIYEVA
Assoc. Prof. PhD in Economics
Azerbaijan State Oil and Industry University

Elshan Elchin HASANLİ
Master's student, Azerbaijan State University of Economics
E-mail: elsnhsnle1903@gmail.com

Abstract: In the context of digital transformation, the formation of a regulatory and legal framework for electronic commerce acts as one of the main directions of modern economic development. As a result of global digitalization processes, transactions such as concluding electronic contracts, confirming them with a digital signature, and making online payments require the existence of legally clear and reliable mechanisms. In this regard, the UNCITRAL Model Law provides international harmonization by recognizing the legal force of electronic documents, while the eIDAS Regulation defines uniform standards for electronic identification and trusted services. At the same time, the General Data Protection Regulation, by putting forward high legal requirements in the field of personal data protection, strengthens the protection of user rights and creates conditions for the formation of reliable commercial relations in the digital environment.

Important institutional and legal steps have been taken in this direction in the Republic of Azerbaijan. The Law “On the Protection of Personal Data”, regulatory acts on electronic signatures and electronic document circulation, as well as the introduction of digital tax and payment systems strengthen the legal support for electronic commerce. In this process, institutions such as the Ministry of Economy of the Republic of Azerbaijan, the Ministry of Digital Development and Transport, and the Central Bank of Azerbaijan play an important role in developing digital infrastructure, maintaining financial stability, and expanding electronic services. Continuous improvement of these legal and institutional mechanisms accelerates the country's integration into the global digital economy and ensures the sustainable development of electronic commerce.
Keywords: Digital transformation, e-commerce, legal framework, UNCITRAL, eIDAS.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВАЯ БАЗА ЭЛЕКТРОННОЙ ТОРГОВЛИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ

к.э.н., доц. Рахима Нурали НУРАЛИЕВА
Азербайджанский государственный университет нефти и промышленности

Эльшан Эльчин ХАСАНЛИ
Магистрант, Азербайджанский государственный экономический университет
E-mail: elsnhsnle1903@gmail.com

Резюме: В контексте цифровой трансформации формирование нормативно-правовой базы для электронной коммерции является одним из главных направлений современного экономического развития. В результате глобальных процессов цифровизации такие операции, как заключение электронных договоров, их подтверждение цифровой подписью и осуществление онлайн-платежей, требуют наличия юридически понятных и надежных механизмов. В этом отношении Типовой закон ЮНСИТРАЛ обеспечивает международную гармонизацию, признавая юридическую силу электронных документов, а Регламент eIDAS определяет единые стандарты электронной идентификации и доверительных услуг. В то же время Общий регламент по защите данных, предъявляя высокие правовые требования в области защиты персональных данных, усиливает защиту прав пользователей и создает условия для формирования надежных коммерческих отношений в цифровой среде.

В этом направлении в Азербайджанской Республике были предприняты важные институциональные и правовые шаги. Закон «О защите персональных данных», нормативные акты об электронных подписях и электронном документообороте, а также внедрение цифровых налоговых и платежных систем укрепляют правовую основу для электронной коммерции. В этом процессе важную роль играют такие институты, как Министерство экономики Азербайджанской Республики, Министерство цифрового развития и транспорта и Центральный банк Азербайджана, в развитии цифровой инфраструктуры, поддержании финансовой стабильности и расширении электронных услуг. Постоянное совершенствование этих правовых и институциональных механизмов ускоряет интеграцию страны в глобальную цифровую экономику и обеспечивает устойчивое развитие электронной коммерции.

Ключевые слова: цифровая трансформация, электронная коммерция, правовая база, ЮНСИТРАЛ, eIDAS.